

איזה מין ילדים? ד"ר טליה אתגר ועו"ד אריס נץ

טיפול בילדים תוקפים מינית בראי האמנה בדבר זכויות הילד תקציר ממאמר שיפורסם ברחון משפחה ומשפט בהוצאת מכללת שערי משפט

מדינת ישראל מצויה מזה מספר שנים בעיצומו של תהליך תרבותי, חברתי ומשפטי המקדם בחינה מחודשת של מעמדם של ילדים ומקומם בחברה. האמנה בדבר זכויות הילד משנת 1989 אשר נחתמה ואושרה על ידי ממשלת ישראל, קידמה דיון אינטנסיבי ביחס לביור והבניית תוכן לתפיסת זכויות הילד. התפיסה בה דוגלת האמנה ביחס לילדים עוברי חוק הינה, בראש ובראשונה, טיפולית-שיקומית השואפת לקדם את הסיכוי לשילובם מחדש של אותם ילדים בחברה. התפיסה הרווחת כיום, המתבססת על מחקרים שונים שנעשו בתחום, מדגישה את חשיבות הטיפול באלימות מינית דווקא בקרב פוגעים צעירים בגילם הכרונולוגי, משום שהתערבות טיפולית מוקדמת יותר מניבה תוצאות טובות יותר, בין השאר, לאור העובדה שדפוס ההתנהגות המינית המנצלת טרם הפנמו בקרב הפוגע הצעיר. המרכז למניעה ולטיפול באלימות מינית בקרב ילדים - בעמותת עלם - עמותה לנוער במצבי סיכון, הוקם במטרה להתמודד עם בעיית האלימות המינית בקרב ילדים מתחת לגיל האחריות הפלילית. ומטפל גם בבני נוער מעל גיל האחריות הפלילית בתנאי שלא הוגשה ולא תוגש נגדם תלונה למשטרה. הטיפול בילד תוקף מינית מצוי על קו התפר העדין בין הניסיון לקדם את טובתו של הקטין התוקף, לבין ההכרה בזכויות נפגע העבירה והשאיפה, במכלול, להגן על הציבור הרחב.

הזכות לכבוד

כאמור, הזכות לכבוד מהווה את המסד והתשתית הרעיונית של האמנה כולה. כל הזכויות אשר מוקנות מכוחה לאוכלוסיית הילדים יונקות את מעמדן מהכרה בכבודו של הילד שהינו בן אנוש, בעל ישות עצמית ונושא זכויות עצמאיות. הטיפול במרכז שם לו כאחת המטרות לפתח את ערכו העצמי של הילד המטופל ואת תחושת הכבוד שלו. הכרה בערכו של הילד התוקף אין משמעה בשום פנים קבלת המעשה שעשה. נהפוך הוא. הרעיון הוא להוביל את הקטין תוך כדי הטיפול וההתייחסות המכבדת כלפיו, כאדם, להכיר באחריות למעשיו, לתחושת אחריות אמפטיה כלפי הקרבן ובסופו של דבר, לתחושת כבוד מצידו לזכויות האדם של הזולת. במושגים הטיפוליים הדגש הוא על פיתוח אמפטיה מצדו של התוקף כלפי הקורבן. במילים אחרות, התהליך מתמקד בהובלת הילד התוקף להכרה כי הקורבן הוא אדם בעל כבוד, רצונות, זכויות, מחשבות, תחושות ומאויים, ואינו אובייקט לסיפוק הצרכים האינדיבידואליים של התוקף.

עקרון השיוויון

עקרון השיוויון, מתפרש על מכלול גורמים הקשורים למאפייני הילד המסוים או להוריו, אשר בגינם אסורה אפליה מכל וכל. כך, למשל, אסורה אפליה על רקע גזע, צבע, מין, שפה, דת, השקפה פוליטית או אחרת, מוצא לאומי, אתני, או חברתי וכו'. עקרון זה מקבל דגש מיוחד בהוויה החברתית הישראלית. החברה הישראלית היא חברה פלורליסטית המקבצת קהילות, תרבויות, דתות ולאומים היוצרים חברה רב-תרבותית. דומה, כי טיפול בילדים תוקפים מינית מוכרח, מעצם טיבו ומהותו, לקיים דיאלוג תמידי עם ה"אופי החברתי" וההתייחסות החברתית והתרבותית המאפיינת את קבוצת ההתייחסות של הילד בזיקה לערכים הומינסטיים. לצורך המחשה, די להזכיר את ההתייחסות השונה למין, לחלוקת תפקידים בין המינים, לעיצוב סטריאוטיפים מגדריים וליצירת "טאבו" חברתי הרווחת בקרב תת הקבוצות התרבותיות והחברתיות השונות הנמנות על החברה בישראל. מצאנו, כי העבודה הטיפולית עם הילדים התוקפים מינית במרכז נותנת מענה כמעט לכל הילדים המגיעים אליו, ללא קשר לשאלת מקום המגורים, המוצא החברתי, הרקע הדתי והמין. כך, למשל, הטיפול במרכז ניתן לילדים ולילדות. ברמה גיאוגרפית, המרכז שואף לפריסת

המשרד: רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092

כתובת אתר המשרד: <https://pop.education.gov.il/student-rights/>

E-mail: tova.edu@gmail.com

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

השירות הטיפולי בהתאמה לצרכים המתעוררים בשטח. קיימת מודעות מצד המטפלים במרכז לצרכים הייחודיים של ילדים בעלי מוגבלות ולהתאמות הנדרשות בעבודה הטיפולית עימם ממקום שמכיר בזכותם לכבוד, לשיוויון ולהשתתפות בחיי הקהילה.

עקרון טובת הילד

בהקשר של ילדים תוקפים מינית נצבע עקרון טובת הילד בגוון שונה משום שעצם התקיפה המינית בה היו מעורבים מהווה עבירה על פי חוק, והדברים יפים ביחס לילדים תוקפים שהם מעל גיל האחריות הפלילית ועל כן יוכלו לעמוד לדין בגין מעשה התקיפה והן ביחס לילדים תוקפים שלא יעמדו לדין מפאת גילם והינם אוכלוסיית יעד לקבלת טיפול. התקיפה המינית פוגעת באינטרס הציבורי ובקורבן מסויים. במקרה שלנו, ילד, אף הוא. ההתייחסות לילד, כמתואר לעיל, היא הוליסטית במובן שהילד הוא קודם כל ילד, בן למשפחה וחבר בקהילה, הזקוק וזכאי לטיפול מיוחד בגין מעשה התקיפה בו היה מעורב. ההמלצה על הטיפול לאחר שלב הערכת הסיכון והצרכים, נעשית לאחר שקילת גורמים שונים. בין היתר, נשקלים מינו, גילו, כשריו הקוגניטיביים, יכולותיו של הילד במכלול תחומי חיים, רצונו ותחושותיו, מצבו הרגשי, החברתי והמשפחתי בזמן הנתון, הערכת השפעת הטיפול בהווה ובעתיד והסיכוי לשיתוף פעולה וגיוס האנשים הבגירים המשמעותיים בחייו. זאת, בשאיפה להמליץ על הטיפול, אשר ישרת את טובתו של הילד ברמה האופטימלית. במילים אחרות – השאלה שעומדת בפני מקבלי ההחלטה בדבר אופי הטיפול בילד הינה מה יהיה טוב לילד המסויים ומה ישפר את מצבו הכולל, הן מבחינת צרכיו ההגנתיים למשל, סביבת מגוריו, והן מבחינת האינטרסים העצמאיים שלו, דוגמת ההתחשבות ברצונו ובתחושותיו. "בשפת" המרכז "תפירה מאותו הבד על פי מידות המטופל".

עקרון החיים הישרדות וההתפתחות

במרכז, הרציונל המנחה והמניע טמון באמונה עמוקה ומבוססת ביכולתו של הילד להשתנות, בהינתן מענה טיפולי הולם וראוי. העבודה הטיפולית במרכז מעניקה לילד המטופל התייחסות אינדיבידואלית ממקום ששואף להביא אותו לפיתוח היכולות האישיות שלו עד הרמה המקסימלית האפשרית. העבודה עם הילד במרכז מספקת לקטין לא רק את הטיפול הפסיכולוגי, כי אם שוקדת גם, ובנוסף, על חינוך והכרה בזכויות של אחרים, על תיעול הילד למיציאת תרבות הפנאי שלו בדרכים מגוונות והחשוב מכל – על פיתוח מערכת יחסים מתקנת בתוך המשפחה עם האנשים המשמעותיים בחייו.

עקרון ההשתתפות

עקרון ההשתתפות, מכיר בזכותו של כל ילד המסוגל לעצב דעה משלו להביע את דעתו בחופשיות בכל עניין הנוגע לו ובזכותו שדעתו תישמע וינתן לה משקל ראוי בהתאם לגילו. עקרון ההשתתפות מעמיד את הילד במרכז תהליך קבלת ההחלטות בעניינו ומעניק מקום מרכזי לנקודת מבטו בהחלטות העוסקות בו. דברים אלו מקבלים דגש מיוחד שעה שעסקינן ביישום עקרון ההשתתפות בהליך טיפולי, אשר, במרבית המקרים, הינו הליך כופה, שבו מעצם טיבו נכפים על אדם אמצעי טיפול מכוח החוק. עצם העובדה שמדובר בהליך כופה מאירה את עקרון ההשתתפות בגוון שונה: את שמיעת הילד, יש לאזן מול גורמים נוספים כמו, למשל, הצורך לשמור על סדר ומשמעת, הצורך להגן על הילד עצמו, החובה להכיר באחריות למעשה שבוצע וקיומו של קורבן/קורבנות. את שאלת המשקל הראוי שיש לייחס לרצונו ולעמדתו של הילד כפי שהובעו, יש לאזן מול אינטרסים של הציבור בכללותו ואינטרסים של קורבן התקיפה המסויים. השאיפה היא, על כן, ליישם ולממש את עקרון ההשתתפות של הילד בהתחשב בנסיבות הייחודיות להליך הטיפולי. ואכן, למרות אופיה המיוחד של העבודה במרכז, קיימת מחויבות של העוסקים במלאכה לקידום עקרון ההשתתפות של הילדים המטופלים, בזיקה לשאלת טובתם, מתוך הכרה אמיתית בחשיבותו של עקרון ההשתתפות ותרומתו לתהליך הטיפולי ולמרות המורכבות הרבה המלווה

המשרד: רחוב השלושה 2 ת"א, מיקוד: 61092

כתובת אתר המשרד: <https://pop.education.gov.il/student-rights/>

E-mail: tova.edu@gmail.com

משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
הפיקוח ליישום חוק זכויות התלמיד

את יישומו, הלכה למעשה. למרות שהעבודה במרכז קרמה עור וגידים ללא קשר לאמנה וללא הכרת תכניה, במישור המהותי היתה הכרה בתפיסות שמזוהות כיום עם האמנה. כך, למשל, ההכרה במרכזיותו של הילד בתהליך, בהיותו נושא זכויות, למשל, הזכות להשתתפות, ומעל לכל, בהיותו ילד ולא רק תוקף מינית. גם הרציונל העומד ביסוד העבודה הטיפולית במרכז תאם, כבר מראשית הדרך, לגישתנו, את תפיסות היסוד של האמנה, בשאיפה להביא את התוקף במהלך הטיפול לקבלת אחריות על מעשה התקיפה ועל הנזק שגרם לקרבן המעשה.

- [עלם - עמותה לנוער במצבי סיכון](#)
- [הפנייה לקו החם להתנהגויות מיניות חריגות של עמותת עלם](#)